

OD AUTORA

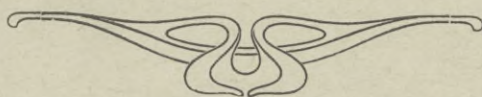
S 844

ODBITKA
Z
PAMIĘTNIKA FIZYOGRAFICZNEGO

Tom XXI.

r. 1913.

Ażul.
do
sep. d.
3628
15.9.50
m.p.

WARSZAWA.
DRUKARNIA i LITOGRAFIA JANA COTTY.
1913.

S. 844.

Ślimaki i małże

zebrane w Ordynacji Zamojskiej w Lubelskiem

podał

DR. WŁADYSŁAW POLIŃSKI.

ŚLIMAKI i MAŁŻE

zebrane w Ordynacji Zamojskiej w Lubelskiem

podał

Ślimaki i małże

zebrane w Ordynacji Zamojskiej w Lubelskiem

podał

Dr. Władysław Poliński.

Teren poszukiwań.

Ilość gatunków i odmian mięczaków, znalezionych dotychczas na obszarze Królestwa Polskiego, jest już obecnie stosunkowo znaczna. Kusić się jednak o scharakteryzowanie fauny malakozoologicznej Królestwa, podzielić cały obszar Kraju na okręgi, odpowiadające pewnym zbiorowiskom mięczaków, nakreślić granice rozszedlenia gatunków poszczególnych — byłoby rzeczą przedwczesną. Nieznana jest bowiem fauna malakozoologiczna najwyższego w Królestwie Polskiem pasma górskiego — gór Świętokrzyskich, niezbadane przestrzenie borów i jezior augustowskich, niedostatecznie przeszukane doliny i wzgórza pasma Krakowsko-wieluńskiego.

Podobnie zaniedbanym był do czasów ostatnich niemniej od powyższych ciekawy zakątek kraju — wyżyna lubelska.

Antoni Ślósarski w swych wycieczkach malakozoologicznych pozostawił ją niemal zupełnie na uboczu. Dopiero w r. 1910 zbadaną została jedna z północno-zachodnich okolic wyżyny wspomnianej, zawarta w obrębie powiatu puławskiego¹⁾. Z liczby 61 gatunków i 8 odmian mięczaków, jakie wówczas w okolicy powyższej zebrałem, czwarta część stanowiła nowy nabytek dla fauny Królestwa.

Obecnie znalazłem się w posiadaniu zbioru ślimaków i małży, pochodzących z powiatów południowych gubernii lubelskiej. Zawdzięczam go kolegom: pp. S. T e n e n b a u m o w i, J. D o m a n i e w s k i e m u i Z. L o r e c o w i, którym na tem miejscu składam podziękowanie serdeczne.

Zbiór ten, aczkolwiek z pewnością niezupełnie kompletny, zwłaszcza pod względem ilości małży, w skład jego wchodzących, jest w każdym razie interesujący. Pochodzi bowiem z południowych kresów wyżyny lubelskiej, która łączy się tu grzbietem tomaszowsko-lwowskim czyli Roztoczem z północno-zachodnimi krańcami wyżyny podolskiej. Fakt ten zaś zasługuje na uwagę ze względów zoogeograficznych, ponieważ daje możność stwierdzenia, czy i jak daleko posuwa się ku północy po owym naturalnym pomoście podgórskim fauna malakozoologiczna Podola i związanych z niem górzystych terenów Galicyi wschodniej.

¹⁾ Dr. Wł. Poliński, Mięczaki okolic Nałęczowa w Królestwie Polskiem. Sprawozd. Kom. fizyogr. t. XLVI dział II, Kraków 1912.

Przy rozważaniach podobnych wzięć trzeba pod uwagę trzy następujące czynniki. Po pierwsze, dość znaczne wzniesienie nad poziomem morza, wynoszące około 300 m. i dosięgające, jak wiadomo, pod Feliksówką, o 13 klm. na płd. od Zamościa, wysokości 1123 stóp¹). Po drugie, obfitość wapienia kredowego i miocenińskiego w glebie i pod postacią odkrywek naturalnych. Po trzecie, lesisty charakter badanego obszaru wyżyny, zapewniający zwłaszcza takim mięczakom jak *Clausilia*, *Patula*, *Limax*, wiele zacisznych wilgotnych kryjówek pod mchem, korą pni i pniaków spróchniałych.

Mięczaki zebrane zostały w lipcu 1910 r. oraz lipcu i sierpniu 1912 r. przez pp. Tenenbauma, Domaniewskiego i Loreca na pochyłościach grzbietu, stanowiącego linię najwyższego wzniesienia wyżyny lubelskiej i biegnącego od płd.-wschodu ku płn.-zachodowi, w przedłużeniu Roztocza tomaszowsko-lwowskiego. Długość terenu zbadanego, licząc od Tomaszowa aż do granic powiatu krasnostawskiego, wynosi około 50 klm. w prostym kierunku, szerokość jest znacznie mniejsza. Ów pas ziemi obejmuje części powiatów: tomaszowskiego, biłgorajskiego, zamojskiego i krasnostawskiego, będące przeważnie w posiadaniu Ordynacji Zamojskiej.

Miejscowości, skąd pochodzą okazy zebrane, są następujące:

W powiecie tomaszowskim: miasto powiatowe Tomaszów; kol. Sabaudya (poręba leśna), kol. Rogóźno (jezioro), wieś Kunki (jezioro), — wszystkie trzy w pobliżu Tomaszowa; wieś Pasieki o 4 klm. od granicy galicyjskiej; wieś Ulów w bardzo lesistej okolicy.

W powiecie biłgorajskim: osada Hamernia nad brzegiem bystrej rzeczki Sopot (prawego dopływu Tanwi), na którym ciągnie się pasmo pagórków, zarosłych krótką trawą i wystawionych na słońce południowe. Pagórki, a częściowo i dno rzeczki złożone są z miocenijskich piaskowców wapiennych i zlepieńców²).

W powiecie zamojskim: miasto Krasnobród nad rz. Wieprzem; wieś Guciów; wieś Obroc; os. Zwierzyniec, siedziba zarządu Ordynacji Zamojskiej; obręb leśny Grele (las przeważnie bukowy); obręb leśny Nart; Floryanka (wzgórze Kamienna góra); wieś Mokre Lipie nad Porem, lewym dopływem Wieprza; wieś Gruszka nad Porem, wieś Podlesie nad dopływem wspomnianej rzeki (las oraz wzgórze Łysiec).

W powiecie krasnostawskim: wsie Czernięcin i Wólka Czernięcka, obie nad Porem.

Wnioski zoogeograficzne.

Omawiany tu zbiór mięczaków pozwala, mimo zawartych w nim niewątpliwie luk, na wypowiedzenie paru krótkich uwag na temat fauny malakozoologicznej, jaka zamieszkuje część południową wyżyny lubelskiej oraz część północno-zachodnią, obejmującą okolice Nałęczowa.

Południe wyżyny, jak to już z warunków geograficznych wynika, obfituje bardziej w gatunki podgórskie i górskie. Zaliczyć do nich trzeba przedewszystkiem *Helix vicina* Rssm. (*carpatica* Friv.), *Clausilia orthostoma* Mke, *Cl. latestriata* (Bielz) A. Schm., z których pierwszy, według wszelkiego prawdopodobieństwa, dosięga tu północnej granicy swego rozsiedlenia. *Helix obvia* (Ziegl.) Hartm., zamieszkujący gromadnie wzgórze wapienne pod Hamernią i Obrocą, stanowi również jedną z wysuniętych ku płn.-zachodowi placówek fauny podgórskiej i podolskiej. Czterech wspomnia-

¹) Por. „Słownik geograficzny“ oraz „Wielka Encykl. Powsz. II. t. XLIII—XLIV, 1910 (str. 806).

²) Dr. J. Trejdosiewicz, O utworach trzeciorzędowych gub. lubel. Pam. fizyogr. t. III, Warsz. 1883. Tenże: Objaśnienie do mapy geol. gub. lub. Pam. fiz. t. XIII, Warsz. 1895.

nych gatunków brak w okolicach Nałęczowa. Wreszcie w powiatach południowych uderza pospolitość i ilość okazów *Patula rotundata* Müll., *Helix hispida* L., bardzo nielicznych pod Nałęczowem.

Słowem, pomiędzy fauną płn.-zachodu i południa wyżyny lubelskiej dostrzedz można wyraźne różnice jakościowe i ilościowe, odpowiadające różnicom wzniesienia, lesistości i wilgotności terenu, a zapewne po części i nieco odmiennym cechom petrograficznym podłoża.

Natomiast zaledwie jednego z zebranych w Ordynacji Zamojskiej gatunków — *Helix incarnata* Müll. — nie wykryto dotychczas w Galicyi wschodniej. Pominąwszy zaś ten fakt, stwierdzić wypada niemal zupełne podobieństwo fauny malakozoologicznej omawianego obszaru wyżyny lubelskiej i najbliższych okolic podola galicyjskiego. Podobieństwo to ujawnia się wyraźnie, jeżeli uwzględnimy literaturę malakozoologiczną, odnoszącą się do Galicyi wschodniej i zwrócimy jednocześnie uwagę na wyniki poszukiwań faunistycznych, na których oparta jest praca niniejsza¹⁾.

Na zasadzie powyższych danych dochodzą do wniosku, że:

1) fauna malakozoologiczna Podola północno-zachodniego przechodzi grzbietem Rostocza na wyżynę lubelską;

2) fauna wymieniona nie ogarnia całej powierzchni wyżyny lubelskiej, lecz trzyma się przeważnie południowo-zachodniego, stosunkowo wysokiego i lesistego grzbietu tej ostatniej, będącego przedłużeniem Rostocza; zdanie to stosuje się mianowicie do podgórskich i górskich składników podolskiej fauny malakozoologicznej.

Z pośród 53 gatunków i 8 odmian, zebranych w powiatach: tomaszowskim, biłgorajskim, zamojskim i krasnostawskim, 44 gat. (= 83%) rozpowszechnione są w całej Europie lub przeważnej jej części. Z pozostałych — jeden gatunek (= 1,9%) należy bardziej do fauny palearktycznej północnej; jest nim *Patula ruderata* Stud., zaliczany zarazem do kategorii zabytków (reliktów) okresu lodowcowego. Ojczyzną gatunków: *Helix obvia* (Ziegl.) Hartm., *H. vicina* Rssm., *H. vindobonensis* Fér., *Clausilia cana* Held, *Cl. latestriata* (Bielz) A. Schm., *Planorbis septemgyratus* (Ziegl.) Rssm. są wschodnie okolice Europy środkowej, a częściowo i Europa południowo-wschodnia. *Helix bidens* Chemn., *Cl. orthostoma* Mke żyją przeważnie w Europie środkowej i wschodniej. Uwzględniając i dwa ostatnio wspomniane gatunki, przekonywamy się, że pierwiastek wschodni w faunie malakozoologicznej omawianego tu terytorium jest wcale pokaźny, ogółem bowiem obejmuje 8 gatunków (= 15,1%).

Fauna malakozoologiczna Królestwa osiąga liczbę ogólną 131 gatunków i 20 odmian.

Nowe dla fauny Królestwa Polskiego gatunki i odmiany są następujące: *Limax maximus* L. var. *unicolor* Heynem., *Hyalinia hammonis* Ström. f. *viridula* Mke, *Arion circumscriptus* Johnst., *Helix vicina* Rssm., *H. obvia* (Ziegl.) Hartm., *H. vindobonensis* Fér. f. *expallescens* (Ziegl.) Rssm., *Clausilia latestriata* (Bielz) A. Schm., *Limnaea ampla* Hartm., *Planorbis corneus* L. var. *ammonoceras* Wstld.

W wykazie poniższym oznaczone zostały gwiazdką*; litery S. T. i J. D. odnoszą się do nazwisk pp. S. Tenenbauma i J. Domaniewskiego, którzy gatunki i odmiany owe znaleźli.

¹⁾ Por. prace malakozoologiczne Wierzejskiego, Jachny, Króla, Kotuli, Bąkowskiego (ogłoszone przeważnie w „Sprawozdaniach kom. fizyogr.“ w Krakowie), oraz

J. Bąkowski i A. M. Łomnicki: Mięczaki (Mollusca). Muzeum im. Dzieduszyckich we Lwowie 1892.

Wykaz zebranych gatunków i odmian.

I. Gastropoda.

A. Pulmonata.

a. Stylommatophora.

1. Limacidae.

Limax Müll.

1. *L. maximus* L. var. *cinereo-niger* Wolf. Pospolity w lasach Ułowa, Guciowa, Floryanki (na Kamiennej górze) i Obroczy; ukrywa się pod kłodami i pniami zwalonymi. Zabarwienie ciała przeważnie szaro-czarniawe z wyraźną pręgą białawą. Z pośród większych okazów jeden tylko opatrzony jest biało-żółtawymi paskami na bokach ciała.

* 1a. *Limax maximus* L. var. *unicolor* Heynem. Jeden duży, stosunkowo jasno zabarwiony okaz, znaleziony w lesie pod Ułowem d. 25/VII 1912 r. (S. T.).

2. *L. tenellus* Nils. Jeden okaz wykryty pod kłodą w okolicach Guciowa.

3. *L. agrestis* L. Nierzadki pod pniami i kłodami w lasach Ułowa i Guciowa. Przeważają osobniki barwy brudno-cielistej, bez plamek.

2. Vitrinidae.

Conulus Fitz.

4. *C. fulvus* Müll. Dwa okazy w Ułowie pod mchem i w mrowisku gatunku *Formica rufa* L., jeden w obrębie leśnym Nart.

Hyalinia Ag.

5. *H. hammonis* Ström. (*radiatula* Ald.). Niezbyt liczny w kol. Sabaudyi oraz Zwierzyńcu.

* 5a. *H. hammonis* Ström. f. *viridula* Mke. Jeden okaz w Ułowie w mrowisku gatunku *Formica rufa* L.

6. *H. cellaria* Müll. Trzy sztuki w kol. Sabandyi. Nader liczny w Hamerni nad rz. Sopot pod ułamkami wapiennymi. Występuje tu w towarzystwie *Zonitoides nitida* Müll., *Patula rotundata* Müll. i *Helix hispida* L. Największy z osobników znalezionych w Hamerni mierzy $5\frac{1}{4}$ skrętów i 11 mm. szer.

Zonitoides Lehm.

7. *Z. nitida* Müll. Pospolity w Hamerni nad rz. Sopot pod kamieniami oraz w Zwierzyńcu na mokrych łąkach nad rz. Wieprzem.

3. Arionidae.

Arion Fér.

8. *A. subfuscus* Drap. Wykryty w pojedynczych okazach pod zwalonymi pniami w Ułowie, Guciowie i Narcie pod Obrocą.

8a. *A. subfuscus* Drap. var. *brunneus* Lehm. Dwa grube ciemno zabarwione okazy znaleziono w Ułowie.

* 9. *A. circumscriptus* Johnst. (*bourguignati* Mab.). Jeden osobnik wykryty w Obroczy pod kamieniem d. 8/VII 1910 (S. T.). Zachowany w słabym alkoholu nieszczególnie; silnie skurczony. Mimo to czarne paski na bokach ciała, zabarwionego ciemno popielato, występują z dostateczną wyrazistością i ostrością zarysów. Na tej też zasadzie zaliczam okaz ten do gat. *A. circumscriptus* a nie do *A. hortensis* Fér., do którego, na ogół biorąc, jest podobny.

4. Helicidae.

Patula Held.

10. *P. rotundata* Müll. Nadzwyczaj liczny w Hamerni nad rz. Sopot pod ułamkami wapiennymi. Mniej obficie występuje na omszonych pniach buków w lesie

w Grelach, podobnie w Guciwie i Zwierzyńcu. Czerwonawe plamki na skorupce przeważnie bardzo wyraźne i jaskrawe.

11. *P. ruderata* Stud. W niewielu egzemplarzach znaleziony na pniakach spróchniałych w Narcie pod Obrocą i w samej Obroczy, jak również w Zwierzyńcu w pobliżu rz. Wieprza.

Helix L.

12. *H. pulchella* Müll. Dwa okazy na porębie w Sabaudyi oraz w Zwierzyńcu.

13. *H. bidens* Chemn. Jeden niezupełnie dorosły okaz (6 skrętów, 6,5 mm. szer.) w Sabaudyi.

14. *H. hispida* L. Jeden okaz znaleziony w Sabaudyi. W ogromnej ilości żyje gatunek ten w Hamerni, przeważnie nad brzegami rz. Sopot pod kamieniami. Dorosłe osobniki dosięgają tu 8,2 mm. szer. i 6 skrętów skorupki; niektóre mają wargę dobrze rozwiniętą. Powierzchnia skorupki przeważnie pozbawiona włosków, brunatna, ciemna, lekko połyskująca; dołek osiowy stosunkowo nie bardzo szeroki. Pospolitym jest *H. hispida* również w Zwierzyńcu, wśród roślin nadwodnych oraz w ogrodzie pod opadłymi i zgniłymi liśćmi. Jeden wreszcie egzemplarz wykryty został w Obroczy pod kamieniem.

15. *H. sericea* Drap. Jedna pusta skorupka o 5 skrętach i 5 mm. szer., dość wysoka, pozbawiona włosków, znaleziona koło drogi w pobliżu Tomaszowa. Pięć osobników w Hamerni pod kamieniami nad rz. Sopot. Z pośród nich jeden mały, nacechowany gęstem, delikatnym i krótkim owłosieniem skorupki. Cztery dość duże o skorupce niemal pozbawionej włosków, niezbyt wzniesionej, żółto-brunatnej z słabym paskiem krawędziowym białawo przeświecającym. Te ostatnią cechę uważają Clessin, Geyer¹⁾ i inni za jedną z właściwości gatunku *H. sericea*, której brak pokrewnemu gatunkowi *Helix rubiginosa* (Ziegl.) A. Schm. Dwa okazy młode, o skorupce pokrytej dość rzadkimi ale długimi włoskami zakrzywionymi, przebiegającymi ukośnie w poprzek skrętów, zostały znalezione w mocno zacienionym miejscu ogrodu w Zwierzyńcu pod gnijącymi roślinami.

16. *H. strigella* Drap. Żyje w znacznej ilości w Hamerni, zwłaszcza nad rz. Sopot, wśród gęstej roślinności, porastającej ruiny spalonej papierni. Dorosłe osobniki, z rozwiniętą wargą, nie przekraczają 14 mm. szer. Znaczniejszych rozmiarów, mianowicie 15—17 mm. szer. przy 6 skrętach, dochodzą okazy z Nartu pod Obrocą i z Obroczy samej, znalezione na pniakach spróchniałych i pod kamieniami polnymi. Dość liczne egzemplarze młode ze Zwierzyńca, zebrane wśród roślin nadwodnych i na Tartacznej górze, mają wyraźne, zgięte, aczkolwiek dość krótkie i niezbyt obfite włoski na skorupce; w każdym razie gatunku tego nie należy nazywać „bezwłosym“ tak jak to czynią niektórzy malakozoologowie.

17. *H. incarnata* Müll. Jeden okaz niedorosły znaleziony w Narcie pod Obrocą; drugi, dorosły lecz nieduży, o 6 skrętach i 13 mm. szerok., — w Podlesiu.

* 18. *H. vicina* Rssm. (*carpatica* Friv.). Niezbyt liczny w Obroczy (S. T. 11/VII 1910 r.), Narcie, Podlesiu i Łyścu (J. D. 19/VII 1912 r.). Oba okazy z Nartu, niedorosłe, mają dołek osiowy niemal zupełnie zakryty, barwę skorupki brudno-żółtą; większy mierzy 13 mm. szer. i prawie 7 skrętów, czyli o jeden skręt więcej ponad normę, mimo że skorupka nie jest jeszcze rozwinięta całkowicie. Gatunek ten, o ile mi wiadomo, nie był dotychczas nigdzie dostrzeżony w granicach państwa Rosyjskiego.

¹⁾ S. Clessin: Deutsche Excursions - Mollusken - Fauna. Nürnberg 1884.
D. Geyer: Unsere Land- und Süßwassermollusken. Stuttgart (1909).

19. *H. fruticum* Müll. Bardzo pospolity i liczny w południowych okolicach badanego terytorium: w Sabaudyi, Pasiekach, a zwłaszcza Hamerni. W ostatnio wymienionej miejscowości żyje w wielkiej obfitości na roślinach nad brzegami rz. Sopot; w dużych (do 22 mm. szer.) przeważnie pięknie różowawo zabarwionych egzemplarzach pojawia się wśród roślinności ruin spalonej papierni, zwłaszcza na *Sambucus ebulus*. Dwa okazy znalezione zostały w Narcie i Obroczy.

* 20. *H. obvia* (Ziegl.) Hartm. (*candicans* Ziegl.). Żyje gromadnie w Hamerni nad rz. Sopot na wapnistych zboczach, porośniętych krótką trawą, pochylonych ku południowi i wystawionych na intensywne działanie promieni słonecznych. Najokazalsze osobniki nie o wiele przekraczają 15 mm. szer. Ciemno brunatne paski na skorupce występują przeważnie w liczbie 6, z których I jest najszerszy i, w przeciwieństwie do innych, jedynie rzadko rozpada się na szereg złączonych ze sobą plamek. Gatunek ten przebywa też w znacznej ilości w Narcie pod Obroczą i tu również na bezleśnych wzgórzach wapiennych (S. T. 11/VII 1910 r.). Jest rzeczą bardzo prawdopodobną, że nazwa *Hel. ericetorum* Müll., podana już w r. 1862 przez Sapalskiego w jego wykazie mięczaków z południowych części Królestwa Polskiego¹⁾, odnosi się raczej do *Hel. obvia* niż do pierwszego z dwu tych gatunków.

21. *H. vindobonensis* Fér. (*austriaca* Meg.). Przebywa w towarzystwie *H. obvia* w Hamerni, na słonecznych wzgórzach wapiennych miocenijskich nad rz. Sopot.

* 21a. *H. vindobonensis* Fér. f. *expallescens* (Ziegl.) Rssm. Żyje w Hamerni wraz z formą typową tego gatunku (S. T. 17/VII 1910 r.).

22. *H. pomatia* L. Znalezione tylko w Guciowie, gdzie na gruncie wapnistym jest dość liczny.

5. Pupidae.

Pupa Drap.

23. *P. muscorum* Müll. Po jednym okazie w Hamerni i Zwierzyńcu.

24. *P. edentula* Drap. Jeden niedorosły żółto-rudawo-brunatny okaz wykryty w Ułowie.

25. *P. pygmaea* Drap. Jeden okaz znaleziony w Narcie. Z żółtorogowatej, delikatnie kreskowanej wałeczkowatej skorupki i z bardzo słabo rozwiniętych listewek zewnętrznych (podniebieniowych) przypomina dość żywo *P. alpestris* Ald. Dolny brzeg otworu nieco uszkodzony.

26. *P. antivertigo* Drap. Nierzadki w Zwierzyńcu na mokrych łąkach i w zaroślach nad rz. Wieprzem.

Clausilia Drap.

27. *Cl. laminata* Mont. Jeden osobnik w Narcie; trzy inne dorosłe, z których największy ma 11 skrętów i 16,3 mm. długości, znalezione w miejscowości nie zanotowanej.

28. *Cl. orthostoma* Mke. Jeden dorosły piękny okaz, stosunkowo małych rozmiarów (10,5 mm. długości), znaleziony na zwałonym omszonym pniu buka w Grelach (S. T. 27/VII 1912 r.) — Gatunek ten został przed czterdziestu laty znaleziony przez A. Ślósarskiego w Ojcowie i w rozprawce malakozoologicznej wymieniony, na zasadzie błędnego oznaczenia, pod nazwą *Cl. commutata* Rssm. Prof. M. Braun zaznacza jednak, że pomyłkę tę autor sam sprostował już po wydrukowaniu swych „Ma-

¹⁾ J. Sapalski: Pogląd na historię naturalną gubernii Radomskiej. Kielce 1862 (str. 103).

tériaux etc.", przekreślając w tekście nazwę *commutata* i umieszczając na jej miejscu *orthostoma*¹⁾.

29. *Cl. plicata* Drap. Dwa okazy dorosłe, o 13 skrętach i 16 mm. długości, znalezione w miejscowości nie zanotowanej, jak się zdaje w powiecie zamojskim.

29a. *Cl. plicata* Drap. f. *implicata* Blz. Jeden uszkodzony dorosły osobnik wykryty w Grelach na zwałonym omszonym pniu buka.

30. *Cl. cana* Held. Niezbyt liczny na pniach zwałonych w Grelach i Guciowie. Okaz dorosły mierzy 15 mm. długości i ma listewkę dolną dobrze rozwiniętą, barwy mięsisto-czerwonawej.

* 31. *Cl. latestriata* (Bielz) A. Schm. Cztery okazy dorosłe o skorupce niewielkiej, nie przekraczającej 12 mm. długości, o wybitnych, oddalonych od siebie żeberkach, znalezione na zwałonych, mchem porośniętych pniach bukowych w Grelach (S. T. 27/VII 1912 r.). Niewielkimi rozmiarami i ogólnym kształtem różnią się nieznacznie od okazów wschodnio-galicyjskich, znajdujących się w Muzeum Komisji fizyograficznej w Krakowie. Najpodobniejsze są do okazów zebranych przez Ż. Króla w obrębie Roztocza pod Janowem, a więc w miejscowości, geograficznie stosunkowo najbardziej zbliżonej do omawianego tu terytorium wyżyny lubelskiej. I od tych jednakże egzemplarzy są o 1—2 mm. krótsze.

6. Stenogyridae.

Cionella Jeffr. (*Cochlicopa* Risso).

32. *C. lubrica* Müll. Pospolity wszędzie: w Sabaudyi, Ulowie, Hamerni, Zwierzyni, Czernięcinie; przebywa pod mchem i w wilgotnych miejscach nadrzecznych.

7. Succineidae.

Succinea Drap.

33. *S. putris* L. Pospolity w Sabaudyi, Hamerni, Obroczy i Zwierzyni. Okazy z ostatnio wymienionej miejscowości odznaczają się znacznymi rozmiarami i piękną, wybitnie bursztynową barwą skorupki.

34. *S. pfeifferi* Rssm. Po jednym okazy w Rogóźnie (nad jeziorem), Obroczy i Gruszce nad rz. Porem; dwa osobniki znalezione nad rz. Porem w Czernięcinie.

b. Basommatophora.

8. Auriculidae.

Carychium Müll.

35. *C. minimum* Müll. Dwa dorosłe osobniki wykryte wśród roślinności łąkowej nad rz. Wieprzem w Zwierzyni.

9. Limnaeidae.

Limnaea Lam.

36. *L. stagnalis* L. Żyje w jeziorach w Rogóźnie i Kunkach, w zatokach rz. Wieprza pod Krasnobrodem (okazy do 58 mm. długości, zbliżone do f. *producta* Colb.), wreszcie w wolno płynącej, głębokiej rzece Porze koło Gruszki i Wólki.

37. *L. auricularia* L. Żyje w rz. Wieprzu pod Zwierzyniem. Największy okaz o 4 skrętach, mierzy 20 mm. długości.

* 38. *L. ampla* Hartm. 6 okazów niedorosłych złowionych w rz. Porze koło Gruszki (J. D. 30/VIII 1912 r.). Największy posiada 4 skręty i nie przekracza 23 mm. długości.

¹⁾ Por. A. Ślósarski: Materiały do fauny malakologicznej Królestwa Polskiego. Warszawa 1872. A. Ślósarski: Matériaux pour la faune malacologique du Royaume de Pologne. Bull. de la Soc. zool. de France, Paris 1876.

Prof. Dr. M. Braun: Die Land-und Süßwassermollusken der Ostseeprovinzen. Archiv f. d. Naturkunde Liv.—, Ehst. u. Kurlands. S. II, Bd. IX, Lfg. 5. Dorpat 1884 (str. 36).

Pam. Fizjogr. — T. XXI.

Skorupka żółtawo-rogowata, przezrzysta, wyraźnie kreskowana, nader cienka i krucha. Brzeg wielkiego otworu skorupki nie odwinięty na zewnątrz. Skrętka zaledwie nieco wzniesiona. Gatunek ten, uważany przez niektórych badaczy jedynie za odmianę gatunku *L. auricularia* L., znany już był A. Ślósarskiemu, jak świadczą trzy okazy krajowe z jego zbioru pochodzące, znajdujące się w Warszawskim Muzeum przemysłu i rolnictwa. Okazy te jednak oznaczone są przez wspomnianego autora mylnie jako „*L. auricularius* Drap.“, podczas gdy zwykłe egzemplarze typowe gatunku *L. auricularia* są w powyższym zbiorze oznaczone przez Ślósarskiego jako „*L. vulgaris* Pfeif.“

39. *L. ovata* Drap. Jeden okaz dużych rozmiarów (25,5 mm. dług. ogólnej, 18 mm. szer., 20 mm. dług. otworu i 13 mm. szerok. otworu skorupki), zbliżony do f. *inflata* Kob., złowiony w rz. Porze koło Gruszki.

40. *L. peregra* Müll. Pospolity w jeziorze pod Kunkami, w kałuży leśnej koło Ułowa, w rzecze Sopot koło Hamerni i w wodach okolic Zwierzyńca. Zwierzyńskie okazy mają skręty lekko schodkowate, zwłaszcza skręt ostatni i z wyglądu przypominają po części f. *bąkowskiana* Cl., po części f. *lacustris* Cl.

41. *L. palustris* Müll. Jeden niezbyt typowy okaz o 5 skrętach, mierzący 10 mm. dług. ogólnej, a 5,5 mm. dług. otworu, znaleziony w Zwierzyńcu. Najbardziej zbliżony do formy, opisaney przez W. Dybowskiego, jako *Palustria conoidea* Dyb. f. *inflata* Dyb.¹⁾

41a. *L. palustris* Müll. f. *corvus* Gmel. Żyje w rzece Porze koło wsi Mokre Lipie i w pobliżu Wólki. Najokazalszy egzemplarz, o 7½ skrętach, dochodzi 37 mm. dług. ogólnej i 17 mm. dług. otworu.

42. *L. truncatula* Müll. Bardzo liczny w wodach okolic Zwierzyńca.

Planorbis Guett.

43. *Pl. corneus* L. Żyje w jeziorze pod Rogóżnem, w mocno zarośniętych przez roślinność wodną zatokach rz. Wieprza pod Krasnobrodem i w rz. Porze. Skorupki z Poru koło Mokrego Lipia pokryte są osadem żelazistym.

* 43a. *Pl. corneus* L. var. *ammonoceras* Wstld. Pięć wybitnie spłaszczonych okazów, znalezionych w rz. Porze koło Wólki (J. D. 22/VII 1912 r.). Największy posiada 6 skrętów, 35 mm. szer. i tylko 11 mm. wysokości; otwór stosunkowo niewielki.

44. *Pl. planorbis* L. (*marginatus* Drap.). Żyje w rowach pod Obrocą i Zwierzyńcem. Jeden dość duży okaz (18 mm. szer.) złowiony w rz. Porze koło Wólki.

45. *Pl. vortex* L. Jedna sztuka znaleziona w rz. Porze w pobliżu Gruszki.

46. *Pl. septemgyratus* (Ziegl.) Rssm. Dwa okazy złowione w jeziorze pod Rogóżnem. Większy ma 8 skrętów i 6,5 mm. szer.

47. *Pl. contortus* L. Jeden okaz znaleziony w rowie koło brzegów Wieprza pod Obrocą, drugi w okolicach Zwierzyńca.

Ancylus Geoffr.

48. *A. fluviatilis* Müll. Czepia się kamieni podwodnych w rz. Sopot pod Hamernią. Jeden osobnik znaleziony w Zwierzyńcu.

B. Prosobranchia.

10. Paludinidae.

Vivipara Gray, (*Paludina* Lam).

49. *V. contecta* Müll. Dorasta do znacznych rozmiarów (45 mm.) w zatokach rz.

¹⁾ Dr. W. Dybowski: Beiträge zur Kenntnis der Binnen-Mollusken Littauens. Extr. de l'Ann. du Mus. Zool. de l'Acad. Imp. des Sc. de St. Pétersbourg, t. XIII, 1908, str. 291 i tabl. III, fot. 5.

Wieprza pod Krasnobrodem, gęsto zarośniętych roślinami wodnymi. Żyje również w rz. Porze pod Wólką.

Bythinia Leach.

50. *B. tentaculata* L. Dwa okazy złowione w rz. Porze koło Gruszki.

II. Acephala (Lamellibranchiata).

II. Unionidae.

Anodonta Cuv.

51. *A. sp.* Niewielki ułamek dolnego bardzo zgrubiałego brzegu lewej skorupy, nie dający się bliżej oznaczyć, znaleziony w Hamerni.

12. Cycladidae.

Sphaerium Scopoli.

52. *Sph. corneum* L. Żyje w jeziorze w Kunkach.

52a. *Sph. corneum* L. var. *nucleus* Stud. Wraz z formą typową.

Calyculina Cl.

53. *C. lacustris* Müll. W dość znacznej ilości żyje w jeziorze w Kunkach i w leśnej kałuży w Ulowie. Niektóre z okazów ulowskich zbliżone są do var. *brochonia* Bgt.

Résumé.

L'auteur donne une liste de 53 espèces et 8 variétés de mollusques, recueillis par MM. S. Tenenbaum, J. Domaniewski et Z. Lorec (VII, 1910 et VII, VIII, 1912) dans la partie méridionale du plateau de Lublin (Royaume de Pologne) sur un terrain calcaire et boisé, à la hauteur d'environ 300 m.

Cette liste contient entre autres 1) un nombre assez considérable (8, c'est à dire 15,1%) d'espèces qui appartiennent principalement à la faune de la partie orientale de l'Europe centrale; 2) un certain nombre d'espèces qui caractérisent la faune des contrées montagneuses; dans la partie nord-ouest (environs de Nałęczów) du plateau de Lublin qui est moins boisée et moins humide, et dont la situation n'est pas aussi élevée, on ne rencontre plus les espèces de cette catégorie, comme l'a constaté l'auteur en 1910 (Dr. Wł. Poliński: Mięczaki okolic Nałęczowa. Spraw. Kom. fiz. Kraków 1912). En rapport avec ces faits l'auteur remarque la ressemblance presque parfaite de la faune malacologique de la partie méridionale du plateau de Lublin à celle de la partie nord-ouest du plateau de Podolie, située dans la Galicie orientale. Il explique cette ressemblance par le fait de la présence du territoire élevé de Roztocze (situé entre Lwów et Tomaszów) qui réunit ces deux plateaux. Dans la liste mentionnée ci-dessus se trouvent 5 espèces et 4 variétés de mollusques dont la présence dans la faune du Royaume de Pologne est constatée pour la première fois; ce sont notamment: *Limax maximus* L. var. *unicolor* Heynem., *Hyalinia hammonis* Ström. f. *viridula* Mke, *Arion circumscriptus* Johnst. (*bourguignati* Mab.), *Helix vicina* Rssm. (*carpatica* Friv.), *H. obvia* (Ziegl.) Hartm., *H. vindobonensis* Fér. f. *expallescens* (Ziegl.) Rssm., *Clausilia latestriata* (Bielz) A. Schm., *Limnaea ampla* Hartm., *Planorbis corneus* L. var. *ammonoceras* Wstld.

Kraków, Zakład anatomii porównawczej Uniwersytetu Jagiell. — Listopad 1912 r.

